

بررسی شیوع رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان شهر قزوین در سال‌های ۹۱-۱۳۹۰

هاجر اسماعیل‌زاده^۱، مسعود اسدی^۲، میرنادر میری^۳، مریم کرامتکار^۴

^۱ کارشناس ارشد پرستاری کودکان، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، ایران

^۲ دانشجوی دکتری مشاوره، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

^۳ کارشناس ارشد روان‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تهران، ایران

^۴ دانشجوی دکتری پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، ایران

نویسنده رابط: هاجر اسماعیل‌زاده آدرس: قزوین، بلوار شهید باهنر، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، دانشکده پرستاری و مامایی، شماره تماس ۳۳۲۳۷۲۶۸ (۰۲۸)

آدرس الکترونیک: hesmaelzadeh@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۲/۵/۹؛ پذیرش: ۹۳/۲/۶

مقدمه و اهداف: شیوع رفتارهای پرخطر در نوجوانی مانند مصرف سیگار، الکل و مواد مخدر، اثرات و عواقب کوتاه مدت و بلند مدت بر سلامت فرد دارد. پژوهش حاضر با هدف بررسی شیوع انواع رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان دبیرستانی شهر قزوین انجام گرفت.

روش کار: روش پژوهش حاضر توصیفی و جامعه‌ای آماری تمامی نوجوانان دختر و پسر مقطع متوسطه شهر قزوین در سال تحصیلی ۱۳۹۱-۱۳۹۰ بودند. نمونه پژوهش شامل ۵۱۰ نفر-۲۳۹ دختر و ۲۷۱ پسر- بودند که به روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای تصادفی انتخاب شدند. ابزار پژوهش، پرسشنامه جمعیت‌شناختی و پرسشنامه تعدیل شده پایش سامانه رفتارهای پرخطر نوجوانان بود.

نتایج: نتایج نشان داد که مصرف قلیان در دانش‌آموزان بیش‌ترین شیوع (۵۹/۲ درصد) را در مقایسه با تجربه مصرف سیگار (۳۲/۷ درصد)، تجربه مصرف مواد مخدر (۷/۳ درصد) و مصرف الکل (۱۶/۷ درصد) دارد. شیوع درگیری فیزیکی در مدرسه و خارج از مدرسه در طول یک سال؛ حمل سلاح سرد به مدرسه در طول یک ماه؛ مصرف سیگار در مدرسه در طول یک ماه؛ و مصرف قلیان، مشروبات الکلی و مواد مخدر در طول یک ماه؛ در پسران بیش‌تر از دختران بود. استفاده از کمربند ایمنی در هنگام سوار شدن ماشین به عنوان سرنشین در بین دختران بیش‌تر از پسران شیوع دارد و در کل نمونه نیز شیوع استفاده از کمربند ایمنی در هنگام سوار شدن ماشین به عنوان سرنشین ۲۳/۷ درصد بود.

نتیجه‌گیری: با توجه به شیوع بالای رفتارهای پرخطر در دانش‌آموزان دبیرستانی لازم است سامانه پایش رفتارهای پرخطر ایجاد شده و بر اساس اطلاعات به دست آمده، اقدامات پیش‌گیرانه با توجه به این گروه سنی در سطوح فردی، مدرسه و خانواده انجام شود.

واژگان کلیدی: رفتارهای پرخطر، نوجوانان، شهر قزوین

مقدمه

شیوع رفتارهای پرخطر، یکی از موضوع‌های جدی تهدید کننده سلامت است که در سال‌های اخیر با توجه به تغییرات سریع اجتماعی، از سوی سازمان‌های بهداشتی، مجریان قانون و سیاست‌گذاران اجتماعی به عنوان یکی از مهم‌ترین مشکلات موجود در جامعه مورد توجه قرار گرفته است. به عنوان نمونه، پیش‌بینی شده است که تا سال ۲۰۳۰ میلادی، تنها میزان بیماری‌ها و مرگ‌ومیر ناشی از مصرف دخانیات به ۱۰ میلیون نفر در سال برسد. اگر پیامد جسمی، روانی، اجتماعی سایر رفتارهای پرخطر مانند مصرف مواد، خشونت و رفتار پرخطر جنسی نیز به حساب آورده شود، آسیب‌های وارده چند برابر می‌شود (۴). هر چند که هیچ‌یک از بخش‌های جامعه از عواقب ناگوار رفتارهای

نوجوانی دوره انتقال از کودکی به بزرگسالی است (۱) و الگوهای رفتاری مهمی که می‌توانند در تمام طول عمر بر زندگی فرد اثرگذار باشند، در این دوره شکل می‌گیرند (۲). تغییرات این دوره از رشد ممکن است زمینه‌ساز مشکلات خاصی شود. هنگامی که نوجوانان نمی‌توانند به طور موفقیت‌آمیز بر بحران‌ها و چالش‌های تحولی غلبه کنند، پریشانی‌های روان‌شناختی را تجربه خواهند کرد و اختلال قابل ملاحظه‌ای در جریان به‌هنگار زندگی روزمره و جنبه‌های عاطفی، اجتماعی و شناختی بروز خواهد کرد که به دنبال آن شخصیت آن‌ها دچار اغتشاش خواهد شد (۳). یکی از موضوع‌های مورد بررسی در این دوره، رخداد رفتارهای پرخطر است.

مورد نظر انتخاب شد. ابزار پژوهش، پرسشنامه پایش سامانه رفتارهای پرخطر نوجوانان بود. این پرسشنامه ۹۰ سؤال دارد که رفتارهای پرخطر نوجوانان در حوزه‌های مختلف شامل ایمنی، خشونت (رفتار چالشی)، خودکشی، مصرف سیگار، مصرف الکل، مصرف انواع مواد غیر قانونی، رفتارهای پرخطر جنسی و عدم فعالیت جسمانی را مورد ارزیابی قرار می‌دهد (۱۹). لازم به ذکر است با توجه به تفاوت‌های فرهنگی تعدادی از سؤالات پرسشنامه حذف یا تغییر داده شدند. از جمله مصرف قلیان به دلیل مرسوم بودن آن در ایران نیز به پرسشنامه اضافه گردید. برای بررسی روایی پرسشنامه از شیوه روایی هم‌زمان استفاده شد. در روایی هم‌زمان گروهی که دارای سازه مورد سنجش آزمون هستند به عنوان گروه ملاک در نظر گرفته شده و نمره‌های جامعه مخاطب نسبت به آن سنجیده می‌شود. اگر میانگین نمره‌های گروه ملاک به طور معنی‌داری بالاتر از میانگین نمره‌های گروه عادی باشد، نتیجه می‌شود که آزمون دارای روایی هم‌زمان است. به منظور تعیین پایایی، از دو روش هم‌سانی درونی و بازآزمایی استفاده شد. با استفاده از روش هم‌سانی درونی ملاحظه گردید که ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۸۷ درصد است که نشان‌گر همبستگی بالا و قابل قبول مقیاس می‌باشد. همچنین در روش بازآزمایی، پرسشنامه تهیه شده پس از گذشت دو هفته از اجرای اول، بار دیگر اجرا شد و ضریب همبستگی بین نمرات پرسشنامه در اجرای اول و دوم محاسبه شد. نتایج نشان داد که ضریب پایانی مقیاس با استفاده از این روش برابر با ۸۶ درصد است. در تجزیه و تحلیل داده‌ها از شاخص‌های آمار توصیفی مانند جدول توزیع فراوانی و درصد استفاده شد. تمامی داده‌های حاصل از اجرای پژوهش با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۹ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

بررسی ویژگی جمعیت شناختی آزمودنی‌ها مشخص کرد که ۲/۵ درصد آزمودنی‌ها ۱۴ سال و کم‌تر، ۱۹/۸ درصد ۱۵ سال، ۳۴/۹ درصد ۱۶ سال و ۴۲/۷ درصد ۱۷ سال و بیش‌تر سن داشتند. ۳۱/۶ درصد آزمودنی‌ها پایه اول متوسطه، ۳۰/۴ درصد پایه دوم و ۳۸ درصد پایه سوم متوسطه بودند. از نظر تحصیلات والدین دانش‌آموزان، ۴/۳ درصد پدران و ۷/۶ درصد مادران بی‌سواد، ۳۰ درصد پدران و ۳۵/۳ درصد مادران، دارای تحصیلات ابتدایی، ۲۲/۹ درصد پدران و ۲۱/۴ درصد مادران، تحصیلات

تهدید کننده سلامت در امان نیست، اما نوجوانان در معرض خطر بیش‌تری قرار دارند، به طوری که بسیاری از قربانیان رفتارهای پرخطر در آینده از میان نوجوانان امروزی خواهد بود. بسیاری از نوجوانان درمقابل با دشواری‌ها و بحران دوران نوجوانی دست به رفتارهایی می‌زنند که سلامت حال و آینده آنان را مورد تهدید قرار می‌دهد. مصرف مواد، خشونت و رفتارهای جنسی پرخطر، عوامل بسیاری از مرگ‌ومیر در سنین نوجوانی را تشکیل می‌دهند (۵).

مطالعه‌های جهانی نشان داده‌اند که اغلب رفتارهای پرخطر در سنین قبل از ۱۸ سالگی آغاز می‌شوند و رفتارهایی شامل مصرف سیگار، الکل، و مواد مخدر را در بر می‌گیرند (۱۰-۶). پژوهش‌های انجام شده در ایران نیز بیان‌گر شیوع رفتارهای پرخطر مانند مصرف سیگار، قلیان، الکل، مواد مخدر در بین نوجوانان ۱۴-۱۸ سال است (۱۷-۱۱). با توجه به ساختار سنی جوان کشور و نظر به آن که نوجوانان آسیب‌پذیرترین قشر جامعه در برابر رفتارهای پرخطر را تشکیل می‌دهند، بدیهی است که هر گونه ضایعه و نارسایی در بهداشت جسمی و روانی و در نتیجه کاهش توانایی این قشر حرکت‌ساز، به گونه‌ای غیر قابل اجتناب به کندی در پیشرفت جامعه می‌انجامد و از طرف دیگر عدم سلامت جسمی و روانی آن‌ها ممکن است در دراز مدت بر سلامت افراد جامعه اثر منفی بگذارد. بنابر این بررسی رفتارهای پرخطر نوجوانان به منظور تدوین برنامه‌های پیش‌گیرانه ضروری است.

با توجه به تمهیدات یاد شده، هدف پژوهش حاضر بررسی میزان شیوع رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان شهر قزوین است. بر این اساس سؤال پژوهش حاضر عبارت است از: میزان شیوع رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان شهر قزوین چقدر است؟

روش کار

روش پژوهش حاضر توصیفی-پیمایشی-است. جامعه آماری پژوهش، تمامی نوجوانان دختر و پسر مقطع متوسطه شهر قزوین در سال تحصیلی ۱۳۹۰-۹۱ شامل ۲۵۷۶۰ نفر (۱۱۹۴۵ دختر و ۱۳۸۱۵ پسر) بودند. نمونه پژوهش بر اساس فرمول انتخاب نمونه Morgan & Krejcie (۱۸) ۵۱۰ نفر (۲۳۹ دختر و ۲۷۱ پسر) بود. روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای تصادفی بود. بدین ترتیب که پس از تعیین حجم نمونه و اخذ مجوز از آموزش و پرورش قزوین، از بین مدارس شهر قزوین چند مدرسه به طور تصادفی انتخاب و از بین مدارس انتخاب شده چند کلاس به صورت تصادفی انتخاب شدند و در مرحله پایانی از بین کلاس‌های انتخاب شده، نمونه